

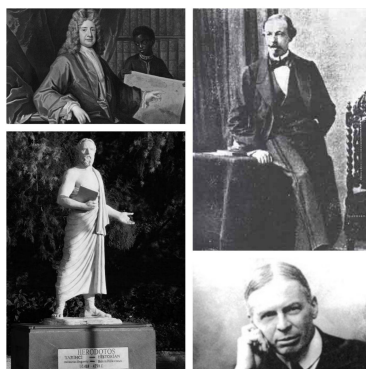

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

ایران زمین در سفرنامه‌ی بیگانگان

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۲۳ اردیبهشت ۱۳۹۵ ۳۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

با آغاز دوران جدید در مغرب‌زمین، به تدریج، گسستی از ویژگی‌های دنیای شرقی و ایرانی ایجاد شد، و با استوار شدن شالوده‌ی تجدد در اروپا، این گسست ژرفای بیشتری یافت. بررسی گزارش‌ها و سفرنامه‌های اروپاییان از دیدگاه اندیشه‌ی سیاسی به ما امکان می‌دهد تا این گسست را چونان فرآیندی بازگشت‌ناپذیر بررسی کنیم و پرتوی بر رویارویی ایران‌زمین با تجدد و شکست آن در ایران بیفکنیم. نگاه متفاوت «غیر» در سفرنامه‌های اروپاییان، اگر به‌درستی فهمیده و توضیح داده شود، در واقع همان فاصله‌ای است که باید برای درک تحول متمم

پارسیان دژ / آثار باستانی و ارزش های تاریخی

با آغاز دوران جدید در مغرب‌زمین، به تدریج، گسستی از ویژگی‌های دنیای شرقی و ایرانی ایجاد شد، و با استوار شدن شالوده‌ی تجدد در اروپا، این گسست ژرفای بیشتری یافت.

بررسی گزارش‌ها و سفرنامه‌های اروپاییان از دیدگاه اندیشه‌ی سیاسی به ما امکان می‌دهد تا این گسست را چونان فرآیندی بازگشت‌ناپذیر بررسی کنیم و پرتوی بر رویارویی ایران‌زمین با تجدد و شکست آن در ایران بیفکنیم.

نگاه متفاوت «غیر» در سفرنامه‌های اروپاییان، اگر به‌درستی فهمیده و توضیح داده شود، در واقع همان فاصله‌ای است که باید برای درک تحوّل متمایزی که مغرب‌زمین و ایران به دنبال آغاز دوران جدید پیدا کردند، ایجاد می‌شد، اما این فاصله گرفتن از واقعیت، به دنبال زوال‌اندیشه در ایران امکان‌پذیر نشد و لاجرم واقعیت تحوّل تاریخی جز در سایه‌روشن اندیشه‌ی سنتی دوران قدیم که با صفویان و به‌ویژه پس از آنان در سراشیب هبوط در تکرار بی‌تأمل افتاد، دیده نشد.

بنابراین اگر ملاحظات سفرنامه‌های اروپاییان درباره‌ی شیوه‌ی فرمانروایی و سرشت قدرت سیاسی ایران به مثابه نگاه «غیر» بر آن واقعیت مورد توجه قرار گیرد، می‌توان به بازسازی آن ملاحظات به عنوان دیدگاهی متفاوت پرداخت و در این‌صورت طبیعی است که تأکید بر اشتباه‌ها و کژتابی‌های آنان راه به جایی نخواهد داشت، بلکه درک آن دیدگاه و بازسازی ملاحظات سفرنامه‌های اروپاییان به‌عنوان نقّادی برآمده از اندیشه‌ی تجدد امکان خواهد داد تا فاصله‌ای را که تاریخ‌نویسان ایرانی نتوانستند با تحوّل تاریخی ایجاد کنند، با تکیه بر سفرنامه‌های اروپاییان ایجاد کنیم...

هم‌چنان‌که دنیای یونانی و رومی در تمایز و چالش با دنیای «بربرها» به تأمل در بنیاد فرهنگ و تمدن خود می‌پرداخت، غرب جدید نیز در چالشی دوباره و اگر بتوان گفت دوگانه، با شرق به تعیین هویت و شخصیت خود پرداخت.

هرودوت با تاریخ خود «آیین‌های» را در برابر بیگانگانی که او آنان را بربر می‌نامید قرار می‌داد و از این حیث، نوشته‌ی او بیش از آن‌که هم‌چون ارزیابی یا پیشداوری تاریخ‌نویسی خارجی و لاجرم بیگانه با سرشت تمدن و فرهنگ ایران‌زمین فهمیده‌شود، باید به مثابه امکان آگاهی از تمایز میان یونان و «بربرها» و دریافت متفاوت آنان از عالم و آدم مورد تأمل قرار گیرد.

تاریخ هرودوت کوششی برای تدوین اندیشه‌ی تاریخی تمایز میان یونانیان و بربرها بود و این تاریخ بیش از آن‌که پایه‌ای در واقعیت داشته‌باشد، «بازسازی واقعیت» بر پایه‌ی اندیشه‌ی تمایز و آغاز آگاهی از آن بود و این اندیشه و آگاهی در گذر زمان، به‌نوبه‌ی خود، واقعیت متمایز دو دنیای یونانیان و بربرها را هستی بخشید و صورتی نو به واقعیت داد.

ژان‌شاردن، سوداگر و جهانگرد فرانسوی نیز در دیباچه‌ی سفرنامه‌ی خود به همین تمایز میان ایران‌زمین و اروپای زمان خود و این‌که ایران‌زمین در مقایسه با «اروپای ما» هم‌چون «دنیای دیگری» است، اشاره کرده، می‌نویسد که قصد او از نوشتن سفرنامه این است که خواننده را از آنچه می‌تواند کنجکاوی او را درباره‌ی کشوری جلب‌کند که می‌توان خواه

به سبب فاصله‌ی مکانی و خواه به سبب تمایز خُلقیات و اصول آن، دنیای دیگری نامید، آگاه کند.

تأملی درباره‌ی ایران

جلد نخست، صص ۲۲۷-۲۲۸

با ملاحظات مقدماتی در مفهوم ایران

دکتر جواد طباطبایی

نگاه متفاوت «غیر» در سفرنامه اروپاییان، اگر به‌درستی توضیح داده شود، در واقع همان فاصله‌ای است که باید برای درک تحوّل متمایزی که مغرب زمین و

ایران پیدا کردند، ایجاد می‌شد، اما نشد!

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «ایران زمین در سفرنامه‌ی بیگانگان»، پارسیان دژ، ۱۳۹۵.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://www.parsiandej.ir/articles/1848/pdf/ایران-زمین-سفرنامه-ی-بیگانگان.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵